

Řehulková, Hana

Závěr

In: Řehulková, Hana. *Angloamerická recepcce Ingardenova pojetí uměleckého literárního díla*. Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015, pp. 114-116

ISBN 978-80-210-8058-4

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/135145>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZÁVĚR

Východním bodem našeho zkoumání byla nenápadná otázka skrytě zaznívající v Chojnově textu publikovaném v díle *A Companion to Aesthetics*.³⁷² Jak je možné, že ohlasy Ingardenova dosud pravděpodobně nejkompexnějšího a rozsahem nepřekonaného pojetí literárního díla častěji nezaznívají v soudobé diskuzi o ontologii literárního díla, respektive umění vůbec? Naším cílem bylo proto zaprvé prozkoumat opodstatněnost takového tvrzení, zadruhé nalézt možné příčiny opomíjení Ingardenova příspěvku a zatřetí pokusit se rehabilitovat Ingardenovo pojetí literárního díla s případnými korekcemi prizmatem analytické estetiky.

Před začátkem zkoumání angloamerické recepce Ingardenova díla jsme se mohli opírat o několik skutečností. Soudobá diskuze o ontologii umění, která je v estetice, filozofii a literární teorii aktuální přibližně od 80. let 20. století, je výrazně ovlivněna proudem analytické estetiky, respektive filozofie. Jelikož diskurz analytické estetiky je tradičně rozvíjen především v anglosaské filozofii předpokládali jsme, že právě angloamerická recepce Ingardenova pojetí literárního díla bude znamenat současné srovnání Ingardenovy fenomenologické metody s přístupem analytické filozofie. Nestejně kulturně historické zázemí fenomenologie a analytické estetiky se tak do jisté míry odráží v odlišně se rozvíjejících filozofických tradicích, které mohou být ilustrovány třeba i pozdní reflexí Ingardenova díla v anglosaské filozofii (vzpomeňme jen na více jak čtyřicetiletou prodlevu mezi vznikem Ingardenova *Uměleckého díla literárního* a jeho překladem do angličtiny).

Na tomto základě jsme přistoupili ke studiu příspěvků reflektujících Ingardenovo pojetí literárního díla. I přes obtíže spojené s přesným vymezením ne zcela

372 „Více než 70 let od vydání *Uměleckého díla literárního* zůstal Ingardenův příspěvek k filozofii umění jedinečný – a téměř neznámý, zejména mezi angloamerickými filozofy.“ CHOJNA, Wojciech. Roman Ingarden. In: Davies, S. (ed.). *A Companion to Aesthetics*. Wiley – Blackwell, 2009, s. 365.

jasné hranice textů angloamerické recepcce jsme představili dostupné prameny zkoumající danou problematiku. Mezi nejvýznamnější publikace z tohoto hlediska patří bezpochyby monografie Jeffa Mitscherlinga *Roman Ingarden's Ontology and Aesthetics* z roku 1977, dále pak sborníky prací *On the Aesthetics of Roman Ingarden: Interpretations and Assessments* editorů B. Dziemidoka a P. McCormicka z roku 1989 a *Existence, Culture, Persons: The Ontology of Roman Ingarden* editora A. Chrudzimského z roku 2005. Zajímavým příspěvkem jsou rovněž tři svazky věnované Ingardenově filozofii a myšlení v rámci edice *Analecta Husserliana*. Vedle těchto klíčových prací byly představeny rovněž vybrané příspěvky ze sborníků publikovaných v angličtině a řada samostatných odborných studií. Na základě studia obsahů všech uvedených příspěvků jsme vymezili šest základních tematických celků (*stratifikace; intencionalita; quasisoudy; konkretizace a místa nedourčenosti; estetický postoj, předmět a prožitek; estetická hodnota a kritérium hodnocení*), ke kterým se angloamerická recepcce vztahuje nejčastěji. Pozoruhodným závěrem této části je, že významně komentovanější oblastí jsou Ingardenovy poznatky související s epistemologickými otázkami literárního díla (představených v knize *O poznávání literárního díla*), než s ontologií literárního díla (která je obsahem Ingardenova *Uměleckého díla literárního*), a to i přesto, že je to právě oblast ontologie, jež je hlavním Ingardenovým přínosem estetiky. Zajímavé byly i dílčí rozdíly mezi kontinentální a angloamerickou recepcí. Angloamerická recepcce kupříkladu téměř zcela opomíjí pro evropskou filozofii zajímavou problematiku *míst nedourčenosti* nebo témata související s touto částí uměleckého díla literárního týkající se způsobu jeho existence. Angloamerická recepcce tak úhrnem směřuje spíše ke zkoumání témat, která se vztahují k otázkám spojeným s náměty analytické filozofie, než aby zkoumala, případně rozvíjela Ingardenovo myšlení a problémy, které nabízí jeho teorie. Jinými slovy, kritériem hodnocení Ingardenovy teorie není její vlastní obsah, ale možnosti její aplikace na konkrétní problémy.

Právě omezená explikační schopnost Ingardenovy teorie v oblasti otázek spojených s konkrétní problematikou směřující k umělecké praxi se tak jeví jako jeden ze základních důvodů opomíjení Ingardenova příspěvku v angloamerickém prostředí a v diskurzu analytické estetiky. Druhý důvod, který se ukazuje na základě kritických připomínek vyvstávajících z předložených příspěvků, souvisí s Ingardenovým výkladem pojetí literárního díla. Přistupujeme-li k Ingardenovu systému s interpretační vstřícností, pak lze, jak jsme se pokusili prokázat v kapitole 3.1. *Reakce na angloamerickou kritiku v intencích Ingardenovy teorie*, většinu kritických námitek vzešlých z představených příspěvků zodpovědět v rámci Ingardenovy teorie. Nejzásadnější kritickou připomínku dotýkající se nejasnosti a nesrozumitelnosti klíčových Ingardenových pojmů je však nutno alespoň do jisté míry přijmout. Ačkoliv Ingarden přistupuje k předmětu svého zkoumání v duchu fenomenologické metody, tedy s *uzávorkováním* všech předchozích znalostí o literárním díle, a jeho cílem je budovat teorii uměleckého díla literárního od základu „jasně

a zřetelně“, dochází často k nejednoznačně explikovaným pojmům a procesům. Na mnoha místech dochází ke vzájemným rozporům ve výkladu jednoho a toho samého pojmu a teorie sama tak ve výsledku klade velké nároky na svoji vlastní interpretaci. Pro projasnění sporných momentů Ingardenovy terminologie jsme vycházeli z Ingardenových klíčových publikací, obsah tvrzení jsme se však pokusili vyjádřit ve formě argumentů.

Tyto závěry zakládaly obsah závěrečné kapitoly 3.2. *Ingardenovo pojetí literárního díla prizmatem analytické estetiky*, ve které bylo naším cílem jednak převést některé z Ingardenových pojmů do pojmů obecné estetiky (na základě předchozí „argumentizace“), jednak se pokusit na bázi Ingardenova pojetí nahlédnout možnost umělecké kritiky literárního díla. To vše jsme činili inspirováni Beardsleyho pojetím analytické estetiky v úzkém vztahu právě k umělecké kritice. Výsledkem tohoto snažení je však systém spekulativní, vytvořený volně podle Ingardenova pojetí literárního díla. Hovořit tak lze nanejvýše o ingardenovském systému, který by bylo možné přiblížit diskurzu analytické estetiky.

I přes svoji spíše stylovou a metodologickou odlišnost je však stále patrné, že po obsahové a myšlenkové stránce Ingardenovo pojetí literárního díla zůstává pozoruhodně blízké a aktuální v souvislosti s většinou otázek soudobé diskuze o ontologii umění. Ačkoliv pravděpodobně příliš neovlivníme míru jeho následující recepce ze strany angloamerické či anglosaské estetiky, zůstává Ingardenovo pojetí literárního díla i nadále pravděpodobně nejsouvislejší a nejucelenější (a stále inspirativní) teorií uměleckého literárního díla a jeho estetiky.